

Sonicika

Sonicika nu părea a fi făcută pentru iubire. Era o lungană lată în spate, cu picioare subțiri și fundul descârnat, cu nasul ca o pară și umerii adunați, de parcă ar fi vrut să-și ascundă, rușinată, sânii prea mari, crescute înainte de vreme. În plus, purta ochelari de mioapă și haine lăli. Pe scurt, nu-l avea pe vino-ncoa. Când a înțeles că fericirea dragostei nu i se cuvine – iar colegii de liceu au avut grijă să i-o arate cu cruzime – a luat măsurii. Nu, nu s-a dus la mănăstire – avea mamă evreică și erau și anii '30, când în Rusia sovietică nu se prea apela – pe față – la ajutorul Divinității. Nu și-a strâns nici pilule de adormit pentru totdeauna: era o fată sănătoasă la cap, chiar dacă șleampătă. Și pentru că s-a lămurit că nu are șansa unei fericite vieți proprii, s-a hotărât s-o trăiască pe a altora: a celor din cărți. Personajele literare erau pentru ea mai vii decât oamenii vii. Cu ajutorul lor și-a găsit și rostul, și locul, și bucuriile: ajunsese bibliotecară într-un subsol prăfuit și înăbușitor și trăia printre oameni extraordinari pe care și-i alegea din cărți după placul inimii și care n-o trădau niciodată. Ba, îi potoleau complexele și o protejau și de spaimile războiului, care o alungase hăt, departe, la Sverdlovsk.

Cam așa și-o prezenta Ludmila Ulițkaia pe eroina romanului său, *Sonicika*: cu o ușoară maliție feminină, dar și cu o tandrețe ascunsă, ce prevestește un suspans ce avea să-i răstoarne viața virtuală. Și e plin de suspans romanul acesta, de nici 120 de pagini, din care alt scriitor ar fi făcut poate o trilogie, atâtea situații, personaje neobișnuite și material epic, atâtea nerv, duioșie și vervă a înghesuit în el extraordinara prozatoare. Cum se vede, nu am rezistat și am revenit mai devreme decât credeam la această „first lady” a actualei literaturi ruse (cum îi spun, americaneste, până și criticii moscoviți), căreia i-am prezentat fantastică biografie și cartea *Immormântare veselă* în unul din trecutele numere ale revistei noastre. Am ales acum *Sonicika* pentru că ea i-a adus consacrația mondială, o dată cu premiul francez *Médicis* pentru literatura străină pe anul 1996, urmând traducerea în limba germană, engleză, italiană, chineză, turcă și, desigur, și în română: editura *Humanitas* trimite într-una în librării câte o nouă ispită irezistibilă, purtând mai toate semnătura traducătoarei Gabriela Russo. Și într-o vreme când tinerii fascinați de internet ignoră cartea iar vârstnicii se plâng de slăbici la putere de concentrare în fața paginii scrise, cărțile ruso-ai-eveice se vând (și în România) precum chiflele calde: știe ea, Ulițkaia, de ce își face romanele scurte și „ușor de citit”, fără a renunța o clipă la calitatea excepțională a prozei ei. Cum ar putea cineva să facă rabat la propriul său talent?

Ei bine, ce se întâmplă cu *Sonicika* noastră? Ce li se

întâmplă mai tuturor fetelor, fie ele urâtele, timide și fără speranță: într-o bună zi, apare prințul șarmant (căci se mai întâmplă – în cărți! să bată și la ușa unei biblioteci într-un subsol). Făt-frumosul Sonicikăi părea travestit, dar era „natur”: un bărbat mic de statură, slab, ascuțit, cu părul cărunt și dinții știrbi. Nu-și dezmințea cu nimic cei 47 de ani, iar hainele jerpelite și ochii de înfometat sugerau perfect porțile lagărului sovietic din care fusese eliberat. Când cetățeanul Robert Viktorovici îi cere bibliotecarei cărți franceze – un Pascal, un Montaigne (ușor mucegăite între timp), se produce lovitura de trăsnet care îi urmărește fatal pe toți îndrăgostiții din lume. Urmează să aflați, din lectura proprie ce înseamnă fericirea pentru oamenii care cred că nu le e sortită, că nu „li se cuvine”: există atâtea bucurii, atâtea forță stenică în puterea de a iubi a Sonicikăi, de a-și iubi bărbatul acesta ciudat și tăcut și fetița pe care o naște, încât lectura e o desfătare consolatoare pentru oricine.

Acesta e „romanul nr. 1” al cărții. Urmează tot înăuntrul celor 120 de pagini – cel cu numărul 2, consacrat evocării vieții lui Robert Viktorovici, de fapt, un talentat pictor care a colindat lumea, înainte de al doilea război mondial, întorcându-se – patriotic! – în țara natală, negândind că va ajunge, ca trădător spion, în lagăr, dar nici că va găsi, la ieșire un înger cu 20 de ani mai tânăr ca el, și având blândețea, răbdarea și devoțiunea unei cămle de deșert. Să vă mai spun că lungana, deșălata cu suflet nobil de maică Tereza, va produce o copilă nebunatică și instabilă, o adolescentă rebelă și libertină și, odată cu ea, le va pătrunde în casă – și în atelierul pictorului devenit, cu vremea, tot mai celebru – lasia, colega fetei, o făcucă orfană, vicleană și darnică peste poate cu dragălaşeniile ei trupesti? Intrați singuri în acest al treilea roman de pe cuprinsul „Sonicikăi”. N-are rost să vă stric surprizele.

Adaug, totuși, ceva despre final, care mi-a reamintit, într-un fel, de înmormântarea (reală) a doctorului Adrien Proust, tatăl lui Valentin, Louis, Georges, Eugène *Marcel Proust* (e suficient să reținem doar *Marcel*), așa cum o descrie Evelyn Bloch-Dano, în cartea consacrată mamei marelui scriitor. La căpătâiul doctorului stă, demnă și învăluită în voaluri negre, neconsolata văduvă. Când o femeie tânără, și purtând și ea vălurile văduvei, depune, în murmurul sălii, un buchet de violete pe mâinile defunctului și un sărut pe fruntea rece, doamna Jeanne Weil Proust nici un tresare. Ignoră scena, cu o stăpânire și o eleganță totale.

La căpătâiul lui Robert Viktorovici, *Sonicika* – și ea îmbrăcată în negru și potolindu-și lacrimile, o strânge după umeri pe micuța și înlăcrimata lasia apărând-o parcă de gura rea a lumii. Și mulțumind în gând providenței că i-a trimis bărbatului ei drag, Robert, un asemenea giuvaier de fată, care i-a mângâiat anii bătrâneților...

SANDA FAUR

Inventatorii

de cântec

Născut pe la începutul secolului trecut (22 noiembrie 1909) la București, Mișu Iancu s-a remarcat în muzica românească prin unele cântece de largă popularitate, prin activitatea sa didactică (a fost un strălucit profesor de acordeon) și prin comportamentul său prietenos și civilizat.

Primul lui succes muzical, „Iubirea-i doar o glumă”, pe versuri de Petre Andreescu, era datat 1933. Au urmat, mai târziu, „Te rog să-mi scrii”, „N-am știut” (pe versuri de Alexandru Mandy și în interpretarea Doinei Badea), precum și celebrul „Șoferul de la ONT” (1961), care a circulat intens în muzica ușoară românească.

A publicat, în colaborare cu Petre Romea, cele mai importante lucrări didactice românești privind un instrument popular și dificil, acordeonul. Studiile lui (mai ales „Acordeonistul virtuoz. Studii de agilitate pentru mâna dreaptă”) au făcut epocă în domeniu.

MIȘU IANCU

A fost un jurist eminent. Licențiat al Facultății de Drept din București, Mișu Iancu a ocupat, timp de mulți ani, postul de consilier juridic al Uniunii Compozitorilor din România. Președintele Uniunii, reputatul compozitor Ion Dumitrescu, îl prețuia în modul cel mai înalt și prietenesc. Legenda spune (și cred că nu există legendă care să nu conțină măcar un sâmbure de adevăr) că, după fiecare Festival de la Mamaia, juriul, încheindu-și deliberările, se întâlnea cu maestrul Ion Dumitrescu – cel care le valida deciziile... – iar prima întrebare a Maestrului era: „Ce premiu i-ați dat lui Mișu Iancu?”. Și dacă membrii juriului nu apucaseră să-i dea nimic, Președintele Uniunii devenea mai conștient: „Dați-i măcar o mențiune!”. În urma acestei legende, colegii mai răutăcioși îl porecliseră, stupid, „Mișu Iancu – Mențiune”. Dar el era un compozitor de premii adevărate. Și George Grigoriu – cel mai bun prieten al lui – știa bine acest lucru. Și Temistocle Popa. Și mulți alți compozitori renumiți.

A trăit frumos. A avut o soție superbă, pe care o diviniza și când aceasta a îndeplinit obligația cumplită a destinului de a-l lăsa singur, Mișu Iancu a simțit că se apropie de final. A devenit mai retras, mai trist, mai bolnav, întâmpinându-și finalul cu discreție și cu demnitate.

A fost inventatorul unor cântece strălucite. A avut prieteni devotați, pe care i-a răsplătit cu devotamentul lui. A dus o viață luminată de credință iudaică, de onoare și de o boierie rar întâlnite. A fost un OM de neuitat...

AUREL STORIN

Destăinuirile memoriei afective

Într-o vreme când Televiziunea Română nu ieșise încă din preistorie, când nu se auzise încă de „Incoruptibili”, iar de „Dallas” nici nu putea fi vorba, când impunătoarea clădire a Tv.R.-ului nu începuse să fie construită, iar Tudor Vornicu se mai afla la Paris, din inițiativa lui Silviu Brucan, care era vicepreședinte al instituției (Dumnezeu să-l ierte, pentru alte păcate, dar la Televiziune a făcut numai bine), a apărut pe micile ecrane un personaj care se numea Căpitanul Val-Vârtej și a cărui principală misiune era să devină drag micilor telespectatori.

Televiziunea funcționa în primitivul studio improvizat de pe stradă Molière. Mai erau în curte două sau trei clădiri mitite pentru redacție, și cam asta era tot. Ideile realizatorilor erau discutate sub un dud umbros și, cu toate acestea sau chiar în ciuda mijloacelor precare, s-au realizat acolo extraordinare seri de teatru, emisiuni de varietăți, programe pentru copii, toate în direct, neexistând mijloace de preînregistrare. Mai mare peste toate era un gazetar deștept, curajos, cu multă inițiativă, deschis propunerilor interesante și care se numea Al. Cornescu. El îl înlocuise pe un alt gazetar talentat – Radu Vasiliu. Acesta se aflase în carul de reportaj, când se trăsese pe viu un discurs al prea „înțeleptului” Chivu Stoica. „Marele om de stat” enunțase o tâmpenie, în totală contradicție cu ce ar fi dorit să spună, iar Radu Vasiliu nu s-a putut abține să nu exclame: „Gura păcătoșului...”. Un coleg binevoitor a comunicat unde trebuie această exclamație și Vasiliu a fost imediat catapultat. Din spusele fostei sale soții, șapte ani a așteptat, cu valiza pregătită, să fie trimis la „mititica”, ceea ce, din fericire, nu s-a întâmplat.

Dar să ne reîntoarcem la Val-Vârtej. Emisiunea era realizată de Radu Anagnoste ca redactor și de Cornel Popa ca regizor. Radu era

deosebit de simpatic însă, în mod ciudat, lucrând cu Valeriu Lazarov, emisiunile concepute mai ales de acesta, când erau trimise la diverse festivaluri, le însoțea peste hotare doar Anagnoste și Lazarov rămânea acasă. Asta până când acestuia i-a sărit țandăra și a refuzat să mai lucreze, dacă nu va pleca și el cu propriile sale emisii. A primit în sfârșit permisiunea deplasării în străinătate și acolo a rămas, Anagnoste trecând să lucreze la Val-Vârtej. Interpretul căpitanului era Dem Savu, actor la Teatrul de Comedie, un temperament

Val-Vârtej (I)

vulcanic, mic de statură dar bine legat. Dacă-i lipeai o barbă și îi puneai și o pipă în gură, devenea pe dată un autentic lup de mare. În langajul lui intrau frecvent expresii ca „mii și milioane de balene”, „mii și milioane de fulgere și trăsnete” sau „Matrozi, fiți demni de «bătrâna carapace»” cu care îi botezasem vasul modest, dar cu nenumărate perfecționări tehnice de ultimă oră. („Bătrâna carapace” era un nume pe care-l împrumutasem tot dintr-o carte de aventuri, pe care jur că nu-mi mai amintesc cum se chema.) Numai că la începuturile sale, textul emisiunii se rezuma la explicații destul de fastidioase asupra felului cum se execută nodurile marinărești, că babordul este partea din stânga a navei, în timp ce tribordul este cea din dreapta ș.a.m.d.

Nu-mi amintesc nici dacă Radu mi-a propus să colaborez la această emisiune sau a fost chiar inițiativa mea (eu funcționând încă la Radio), oricum am ajuns să scriu scenariile primului serial românesc. Colaborator apropiat îmi era Titi Acs, care-mi compunea melodiile cântecelor,

versurile scriindu-le împreună. De asemenea, lui i se datorează multe dintre gagurile scenariilor. Ca regizor urma să rămână Cornel Popa, de al cărui efervescent talent nu mă îndoiam. Îi cunoșteam felul ingenios de a pune în scenă și eram convins că vom forma o echipă bună. De altfel, ca șofer ceva mai vechi, tot eu i-am dat primele lecții de conducere auto. La Televiziune, am găsit o bună înțelegere la redactorul șef al emisiunilor pentru copii, excelentul pedagog Andrei Covrig. Și tot din echipă făcea parte și o redactoare extraordinară de sufletistă – Dorina Onicel. De asemenea, am avut încurajarea lui Cornescu și, mai târziu, a lui Octavian Paler, cu care fusesem coleg la Radio, amândoi cu funcția de redactori șefi adjuncți la Direcția Culturală.

Prima idee a fost că viteazul căpitan trebuie să treacă prin aventuri extraordinare, cu alte cuvinte, că fiecare episod are nevoie de o poveste interesantă. Este adevărat că emisiunea fiind transmisă pe viu, uneori se întâmpla ca Dem Savu să nu poată fi prezent. Atunci comanda era preluată de unul dintre frații căpitanului, respectiv Const. Cotescu, alteleori apărea un al doilea frate, care nu era altul decât Septimiu Sever, depinzând cifrele dintre cei trei era liber. Însă în majoritatea cazurilor, la cârma „bătrânei carapace” stătea tot Dem Savu. Dar nava trebuia să aibă și o echipaj. M-am gândit că e bine ca el să fie format din personaje aparținând cărților cunoscute de copii. Unul dintre aceștia era savantul Paganel. Îl știam din faimosul roman al lui Jules Verne – „Copiii căpitanului Grant”. Specialist în antropologie, etnologie, istorie, geografie, astronomie și multe altele, fusese tatuat de sus și până jos de maori, în a căror insulă ajunsese, căutându-l pe Grant. Savantul era de un real folos în expedițiile ce avea să le întreprindă curajosul echipaj pentru a lămuri un mister, a salva o persoană aflată în ghearele vreunui asasin periculos sau pentru a împiedica

o neleguire. Prin Paganel, puteam împărtăși micilor spectatori o mulțime de cunoștințe interesante. Îmbrăcat veșnic într-un costum cadrlat, cu un sacou după moda de la sfârșitul secolului al XIX-lea și cu pantaloni bufanți asortați; cu o șapcă din aceeași stofă, înalt și filiform, cum intuiam că trebuia să arate Paganel, regizorul Cornel Popa l-a distribuit pentru acest rol pe actorul Tudorel Popa. Acesta era nu numai o apariție comică, dar absolvise și Facultatea de Chimie, în afara celei de teatru. În plus, Tudorel era o comoară de cunoștințe științifice de tot soiul. El aborda însă și roluri dramatice, cum neuitată rămâne interpretarea sa în rolul evreului din „Prețul”, piesa lui Arthur Miller. Fiu al lui Gr. T. Popa, distins profesor universitar de anatomie, traducătorul faimoasei „Anatomii a lui Gray”, și al soției profesorului, ea însăși cadru universitar, specialist în embriologie, Tudorel avea un singur mare defect: o prietenie prea strânsă cu alcoolul. Oricând te puteai aștepta să dispară de la filmare pentru a-și astâmpăra neostoita sete cu o cantitate apreciabilă de vodcă. Am rămas ca trăsnet când, într-o dimineață, fiind cazați claie peste grămadă într-o cameră sordidă dintr-un vechi hotel constanțean și pregătindu-ne cu toții să ne spălăm pe dinți, l-am văzut pe Tudorel, turnându-și pe gât, pe stomacul gol, un pahar mare, în care, în loc de apă de gură, era vodcă în stare să culce la pământ un întreg pluton de-al țarului, dar mite un biet actor slab ca un țăr. Dacă în această ocazie Tudorel nu a arătat vreo tulburare, intrând în rol fără nici o dificultate, altădată viciul l-a fost fatal. A ratat un spectacol de la Teatrul Mic din cauza stării de ebrietate și, în ciuda marelui său talent, a fost dat afară. În urma acestui fapt, Tudorel și-a pus capăt zilelor.

Dar mai sunt multe de povestit despre aventurile prin care a trecut echipajul lui Val-Vârtej, iar acest serial a jucat un rol mult prea important în viața mea, pentru a nu istorisi despre el și într-un articol viitor.

OCTAVIAN SAVA